

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

7-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/7 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Izzatullayev Bobirjon Izzatullayevich

XALQARO MUNOSABATLARDA RAQAMLI DIPLOMATIYANI TADQIQ ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	10-14
---	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Mannopova Elzara Toraxanovna

HR TRANSFORMATION: COMPARATIVE ANALYSIS OF DEVELOPED AND DEVELOPING ECONOMIES CANADA AND UZBEKISTAN	15-21
--	-------

Загребельская Милена Владимировна

РАЗВИТИЕ ПРЕДИКТИВНОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В СИСТЕМЕ МАТЕРИАЛЬНО- ТЕХНИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ НЕФТЕГАЗОВОГО КОМПЛЕКСА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ, АДАПТИВНЫЕ И ЦИФРОВЫЕ ДРАЙВЕРЫ УСТОЙЧИВОСТИ	22-31
--	-------

Dr. Abror Kucharov and Dr. Jyoti Meshram

SECTORAL ANALYSIS OF INDIAN INVESTMENT IN UZBEKISTAN	32-42
--	-------

Суюнова Зухра

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И АУДИТА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ	43-49
--	-------

Суюнова Фотима, Суюнова Саодат

ТУРИСТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ УЗБЕКИСТАНА: ТРЕНДЫ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	50-62
--	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Xudoyqulov Yo'lchi Azamqulovich

HARBIY TADQIQOTCHI FAOLIYATIDA FANLARARO YONDASHUVLARDAN FOYDALANISH ZARURATI	63-69
--	-------

Majitov Maxmud

G'ARB FALSAFASIDA SHAXS HAQIDAGI FALSAFIY FIKRLAR TADQIQI	70-76
---	-------

Latipov Sardor Shavkatovich

JAMIYATDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHNING IJTIMOIIY ASOSLARI VA AMALGA OSHIRISH SHAKLLARI	77-81
--	-------

Ibraximova Dilorom Saloydinovna

HUQUQSHUNOS AXLOQIIY MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY ZARURIYATI	82-87
--	-------

Xolmirzaev Nodirjon Nizomjonovich

JADID MAKTABLARINING O'QITISH TIZIMI VA PEDAGOGIK MEROSI	88-91
--	-------

Muslimov Sherzod Akbarovich

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBURNING "BOBURNOMA" ASARIDA INSON VA OILA MUAMMOSI	92-96
---	-------

<i>Jantayev Maksud Ibragimovich</i> AL-XORAZMIYNING ILMIY TADQIQOT HAQIDAGI QARASHLARINING DOLZARBLIGI VA AHAMIYATI	97-101
---	--------

<i>Qosnazarova Palzada</i> TURKISTONDA JADIDCHILIK HARAKATI VA TA'LIM-TARBIYA, ADABIYOT MASALALARINING IJTIMOY-FALSAFIY ASOSLARI	102-106
--	---------

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Xasanova Sohibjamol Soatmurod qizi</i> TILNING KOGNITIV FUNKSIYASI VA AXLOQIY-BAHOLASH (YAXSHILIK/YOMONLIK) KATEGORIYALARINING KONSEPTUAL SHAKLLANISHI	107-110
---	---------

<i>Burxonova Go'yoxon G'ulomovna</i> TIBBIYOT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYANI SAMARALI O'QITISH USHLUBLARI	111-115
--	---------

<i>Raxmonova Dildora Mirzakarimovna</i> JADID ADIBI – TO'LAGAN XO'JAMYOROV (TAVALLO) BADIY PUBLITSISTIKASINING TIL VA USHLUBI TAHLILI	116-122
---	---------

<i>Yuldasheva Ruxshona Rustamjon qizi</i> INGLIZ TILIDAGI OTLI KOLLOKATSIYALARNING LISONIY MODELLARI VA ULARNING O'ZBEK TILIGA TARJIMA JARAYONIDAGI ADEKVATLIK MUAMMOLARI	123-126
--	---------

<i>Xolmurotova Gulnora</i> ERKIN A'ZAMNING "OTOYINING TUG'ILGAN YILI" QISSASIDA USTOZ OBRAZI BADIY TALQINI	127-132
--	---------

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Kadirova Moxigul Xamitovna</i> SURISHTIRUVNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	133-138
---	---------

<i>Xidoyatov Baxtiyar Batirovich</i> O'ZBEKISTON JINOYAT PROTSESSIDA SUDGA QADAR ISH YURITISHNING RIVOJLANISH TARIXI	139-147
--	---------

<i>Давронов Атобек Равшанович</i> УЧАСТИЕ СПЕЦИАЛИСТА В ОБЛАСТИ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЯХ ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ	148-155
---	---------

<i>Alishayev Sobir Tursunboyevich</i> JINOYAT ISHLARI BO'YICHA SUDLOVGA TEGISHLILIKNI ANIQ BELGILASHNING HUQUQIY VA AMALIY AHAMIYATI	156-161
--	---------

<i>Mamatmurodov Farrux</i> THE UNIQUENESS OF THE SUKUK FINANCIAL INSTRUMENT. THEORETICAL ANALYSIS OF THE UNIQUE SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN SUKUK AND BONDS	162-168
---	---------

<i>Худайбергенов Бахрам, Эгамбердиев Ферузбек</i> ПОДАЧА ЖАЛОБ И РАССМОТРЕНИЕ ИХ СЛЕДСТВЕННЫМ СУДЬЕЙ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА	169-180
---	---------

<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ЗАВЕЩАНИЯ КАК ОСНОВНОГО СПОСОБА РАСПОРЯЖЕНИЯ НАСЛЕДСТВЕННЫМИ ПРАВАМИ	181-186
<i>Normatov Ermatat</i> SHAHAR AHOLISINING ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISHDAGI HUQUQLARI VA MAJBURIYATLARI	187-196
<i>Abdurasulova Xadichaxon Ravshanbek qizi</i> MEHNAT QONUNCHILIGINI BUZISH BILAN BOG'LIQ JINOYAT QONUNI NORMALARINING RIVOJLANISH TARIXI	197-205
<i>Xazratov Mexriddin Faxriddin o'g'li</i> THE CONCEPT OF DIGITAL SERVICES AS AN OBJECT OF CIVIL LAW RELATIONS	206-210
<i>Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi</i> ISHNI SUDGA QADAR YURITISH BOSQICHIDA JINOYAT PROTSESSI ISHTIROKCHILARINING XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	211-218
<i>Abduazizov Doniyor Baxtiyor o'g'li</i> USTUN MUZOKARA KUCHI VA UNING SUISTE'MOLLIK SHAKLLARI: GERMANIYA, YAPONIYA VA JANUBIY KOREYA AMALIYOTINING QIYOSIY TAHLILI	219-228
<i>Uralov Sarbon Sardorovich</i> AXBOROT TEXNOLOGIYALARI ORQALI SODIR ETILAYOTGAN FIRIBGARLIK JINOYATLARI TAHLILI	229-236
<i>Abdurashidov Abdurauf Abdurashidovich</i> VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR ETILGAN BEZORILIK JINOYATLARINING XUSUSIYATLARI	237-243
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Rashidov Anvarjon Sharipovich</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARI METODIKASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	244-248
<i>Maydonova Saboxat Sadulloyevna</i> O'QUVCHILARNING KITOBXONLIKKA BO'LGAN QIZIQISHINI OSHIRISHDA OILA VA MAKTAB O'RTASIDAGI HAMKORLIKNING INNOVATSION USULLARI	249-253
<i>Jo'rayeva Zarifa Oltinboy qizi</i> JISMONIY TARBIYA DARSLARINI TASHKIL ETISHDA DAM OLISH DAQIQALARI VA PAUZALARI	254-259
<i>Kulidjanova Yulduzxon Inomjon qizi</i> AKADEMIK LITSEYLARDA ZAMONAVIY RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISH ("INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI" FANI MISOLIDA)	260-267
<i>Нажметдинова Наргиза Сайфетдиновна</i> ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ К ЭПОХЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: АНАЛИЗ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИХ РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	268-277
<i>Haqberdiyev Baxtiyor, Ismog'ilova Madinabonu, Ro'ziqulova E'zoza</i> INTERYER DIZAYNIDA RANGLAR PSIXOLOGIYASI	278-282

Kutliyeva Feruzaxon Yusupovna

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARI KOMPETENTLIGINI

TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA TAHLILI 283-289

Received: 4 August 2025
Accepted: 10 August 2025
Published: 30 August 2025

Article / Original Paper

ANALYSIS OF ADVANCED FOREIGN EXPERIENCES IN IMPROVING THE COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Kutliyeva Feruzakhon Yusupovna,

Teacher of the Department of “Pedagogy and Primary Education Methodology” of Urgench Innovation University,
Independent Researcher of UrSU

Abstract. This article analyzes the best practices of foreign countries in developing and improving the professional competence of primary school teachers. The article examines modern approaches to improving the quality of education, teachers' professional development systems, methodological guides, and the processes of forming competence through innovative educational technologies. The article contains scientific and practical recommendations aimed at improving the processes of teacher professional development.

Keywords: future primary school teacher, professional competence, advanced foreign experience, professional development systems, innovation, coaching project, pedagogical technologies.

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARI KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA TAHLILI

Kutliyeva Feruzaxon Yusupovna,

Urganch innovatsion universiteti,
“Pedagogika va boshlang'ich ta'lim metodikasi” kafedrası o'qituvchisi,
UrDU mustaqil tadqiqotchisi
e-mail: feruzahonkutlieva@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish va takomillashtirish borasida xorijiy mamlakatlardagi ilg'or tajribalar tahlil qilinadi. Maqolada ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan zamonaviy yondashuvlar, o'qituvchilarning malaka oshirish tizimlari, metodik qo'llanmalar hamda innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali kompetentlikni shakllantirish jarayonlari o'rganilgan. Maqola o'qituvchilar malakasini oshirish jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi, kasbiy kompetentlik, ilg'or xorijiy tajriba, malaka oshirish tizimlari, innovatsiya, murabbiylik loyihasi, pedagogik texnologiyalar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI7Y2025N41>

Kirish. Zamonaviy dunyo boshlang'ich sinf o'qituvchilari oldiga o'quvchilarda asosiy kompetensiyalarni rivojlantirish, o'qitishning innovatsion usullaridan foydalanish, axborot texnologiyalarini ta'lim jarayoniga integratsiyalash bilan bog'liq yangi talablarni qo'yimoqda. Ushbu talablarni amalga oshirishga qodir malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash tizimiga ilg'or xorijiy tajribani o'rganish va joriy etish zarur. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining har tomonlama va samarali ta'limi o'quvchilarning sifatli ta'lim olishini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

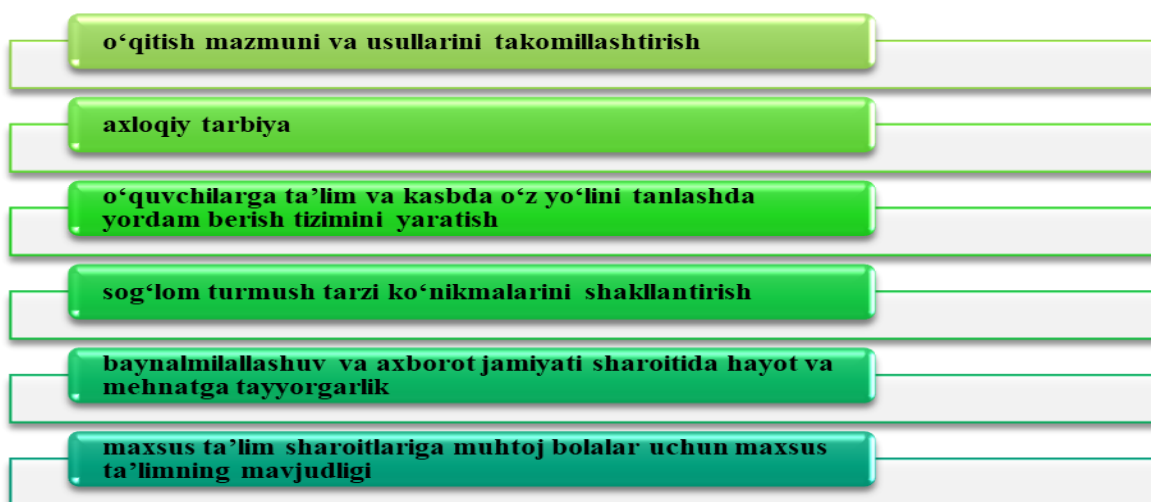
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining malakasini oshirish bo'yicha ilg'or xorijiy tajriba ushbu yo'nalishda o'qituvchilar tayyorlashni takomillashtirish bo'yicha qimmatli g'oyalarni taqdim etadi. Innovatsion yondashuvlar, universitet va maktab hamkorligi va shaxsiy e'tibor boshlang'ich sinf o'quvchilarini maktabda va hayotda muvaffaqiyatga tayyorlay oladigan har tomonlama rivojlangan, yuqori samarali o'qituvchilarni rivojlantirishga yordam beradi. Universitetlar boshlang'ich sinf o'qituvchilarining yuqori sifatli tayyorgarligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Ular: nazariy ma'lumot va pedagogik bilimlarni beradi. Innovatsion o'quv dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishni ta'minlaydi. Amaliy imkoniyatlarni taqdim etish uchun maktablar va jamoalar bilan hamkorlik qilish. O'qituvchilar malakasini oshirish sifatini baholaydilar va ta'minlaydilar. Ilg'or xorijiy tajriba boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash bo'yicha mahalliy dasturlarni takomillashtirish bo'yicha qimmatli saboqlarni taqdim etadi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda maktablar ham muhim o'rin tutadi. Ular: yo'naltirilgan amaliyot uchun imkoniyatlar yaratadi. Talabalarga maslahat va yordam beradilar. Ta'lim samaradorligini baholab fikr-mulohazalarni taqdim etadilar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-fevraldagi "Pedagogik ta'lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4623-son Qarorida pedagogik ta'lim sohasini yanada takomillashtirish, zamonaviy bilim va pedagogik texnologiyalarni qo'llash ko'nikmalariga ega, mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda munosib hissa qo'shuvchi yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash uchun professional pedagog kadrlar yetkazib berish, sohaga ilg'or ta'lim texnologiyalarini joriy qilish kerakligi asosiy maqsad ekanligi qayd etilgan [1]. Xorijiy tajribalar tahlili asosida bo'lajak pedagoglarni innovatsion faoliyatga tayyorlash, zamonaviy ta'limni amalga oshirish bo'yicha dunyoning yetakchi oliy ta'lim muassasalari va ilmiy markazlari tomonidan olib borilayotgan tadqiqotlarda bo'lajak pedagoglarning kasbiy mahorati mezonlari, innovatsion ta'lim muhitini yaratish muammolari xalqaro ta'lim standartlari talablarining joriy qilinishiga alohida ahamiyat qaratilmoqda. Bunda yosh o'qituvchilarning pedagogik kompetentligi tarkibini zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli qo'llashning motivatsion, kognitiv, operatsion, refleksiv va o'z-o'zini baholash kabi indikatorlari asosida kengaytirishga qaratilgan ilmiy izlanishlar muhim o'rin tutadi [2].

Adabiyotlar tahlili. Oliy pedagogik ta'limni modernizatsiya qilish sharoitida chet elda o'qituvchilar malakasini oshirishning ijobiy tajribasini o'rganish va hisobga olish katta istiqbolga ega. Oliy ta'lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish jarayonlarini tashkil etish tartibi to'g'risidagi NIZOMning "Uzluksiz malaka oshirish jarayonlarini tashkil etish shakllari va bosqichlari" to'g'risidagi 3-bobning 9-bandida: "Xorijiy mamlakatlarda malaka oshirish – ishdan ajralgan holda, to'g'ridan-to'g'ri shaklda xorijiy mamlakatlarda kasbiy va pedagogik mahoratini oshirish, o'quv-tarbiya jarayonini yuqori ilmiy-metodik darajada amalga oshirish, axborot texnologiyalari va o'qitishning interaktiv metodlari bo'yicha kasbiy bilimlar, malaka va ko'nikmalarni oshirish. Xorijiy mamlakatlarda stajirovka o'tash – malaka oshirish shakllaridan biri bo'lib, ishdan ajralgan holda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy mamlakatlarda ish tajribasi, amaliy ko'nikmalari va kasbiy bilim darajasiga ega bo'lish maqsadida ma'lum vaqt davomida bilim, malaka va ko'nikmalarini oshirish [3] keltirilgan". Xorijiy maktablar rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarda subyekt-obyektdan subyekt-subyektga, dialogik munosabatlarga aniq belgilangan o'tish bilan tavsiflanadi, har bir talaba o'z salohiyatini to'liq amalga oshirishni

nazarda tutadi, o'qituvchilarni tayyorlash jarayonini modernizatsiya qilishga, bo'lajak o'qituvchilarni o'qitishning tashkiliy shakllari va usullarini qayta ko'rib chiqishga olib keladi. Bugungi kunda xorijiy mamlakatlardagi pedagogik ta'lim o'qituvchilarga tanlashda ko'proq erkinlik beruvchi, o'quv jarayonini tashkil etishni osonlashtiradigan, o'qitishni individuallashtirishga erishishga imkon beruvchi yangi ish uslublari va turlarini egallashga qaratilgan [4]. O'qituvchilarning ishi muntazam ravishda malaka oshirish bilan bog'liq. Bolalar mamlakat kelajagi. Shuning uchun o'qituvchi o'tmishda qolib ketmasligi kerak. Bundan shunday aksioma kelib chiqadi: boshqalarga o'rgatish uchun chaqirilgan kishi o'zi o'rganishi kerak.

Mamlakatimizda maktab ta'limi quyidagi yo'nalishlarda isloh qilinmoqda:

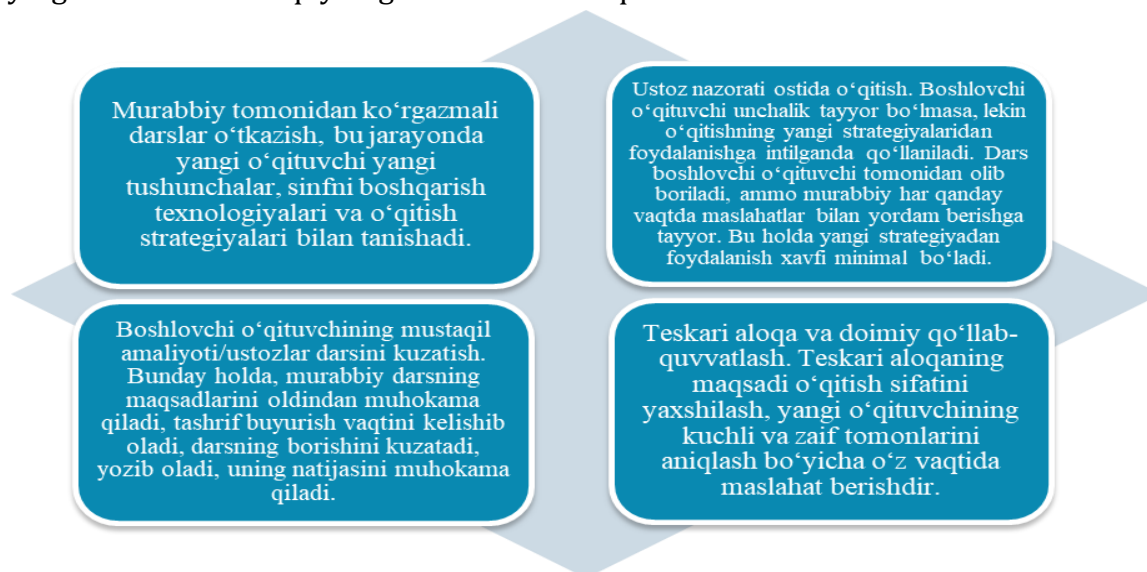
Asosiy Qonunning 52-moddasiga [5] muvofiq, O'zbekiston Respublikasida o'qituvchining mehnati jamiyat va davlat taraqqiyotining, sog'lom, barkamol avlodni shakllantirish va tarbiyalash, xalqning ma'naviy va madaniy salohiyatini asrab-avaylash va yuksaltirishning asosi sifatida e'tirof etilgan. Davlat pedagoglarning sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilish, ularning ijtimoiy va moddiy farovonligi, kasbiy o'sishi haqida g'amxo'rlik qiladi. Umuman olganda, barchamiz o'qituvchilar mehnatini hurmat qilishimiz, ularning kasbiy va ma'naviy salohiyatini qadrlashimiz kerak.

Xorijiy ilmiy manbalarni tahlil qilib, turli mamlakatlarda yosh bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik, metodik va kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishga savodli ko'maklashishga o'rgatiladigan o'qituvchi-murabbiylarni tayyorlash bo'yicha maxsus kurslar (seminarlar) ishlab chiqilganligini aniqladik. Ushbu kurslar, qoida tariqasida, qisqa muddatli bo'lib, yosh o'qituvchilar bilan kasbiy shakllanishining turli bosqichlarida muvaffaqiyatli ishlash uchun zarur bo'lgan murabbiyning shaxsiy fazilatlarini (bag'rikenglik, xushmuomalalik, hamdardlik, o'z fikrini o'tkazmasdan yordam berish va boshqalar) rivojlantirishga alohida e'tibor beriladi. Kurslar (seminarlar) murabbiyning o'z kasbiy faoliyati to'g'risida refleksiya qilish ko'nikmasini rivojlantirishga va natijada yosh o'qituvchining kasbiy faoliyatini yaxshilash uchun o'z kasbiy faoliyati to'g'risida refleksiya qilish ko'nikmasini rivojlantirishga yordam beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. 2005-yilda AQShda virtual murabbiylik loyihasi ishga tushirildi, unda pedagogik mutaxassislik bo'yicha tahsil olayotgan va kelajakda maktabda ishlashni rejalashtirgan universitetlarning yuqori kurs talabalari va tajribali o'qituvchilar murabbiy sifatida ishtirok etishdi. Murabbiylar talabaning ta'lim yo'nalishi bo'yicha ishlaydigan

(bir xil fanni olib boradigan va bo'lajak o'qituvchi ishlashni rejalashtirgan bir xil yosh guruhida ishlaydigan), amaldagi sertifikatga va kamida ikki yillik ish stajiga ega bo'lgan o'qituvchilar edi. Loyiha boshida talabalarga bo'lajak ustoz bilan tanishish uchun so'rovnomma (refleksiv) va xat varianti taklif etildi. Ustozlar bilan muhokama qilish mumkin bo'lgan savollar taklif etildi: ijtimoiylashuv masalalari, bilimlarni baholash, sinfni boshqarish, o'quv rejalari va resurs materiallarini tuzish, konferensiyalarda ishtirok etish, o'qitish strategiyasi, sertifikatlash. Loyihani amalga oshirish muddati olti hafta bilan cheklanganligi sababli, talabalar o'zlarining ustuvor yo'nalishlari bo'yicha savollar berishdi. Murabbiylardan javob olgandan so'ng, ishtirokchi talabalar refleksiv jurnalni to'ldirishlari kerak edi. Loyihaning barcha ishtirokchilari bir ovozdan elektron murabbiylik uni o'tkazish vaqti va joyidan qat'i nazar, murabbiy va uning tarbiyalanuvchisi o'rtasida aloqa o'rnatish imkonini berishini ta'kidladilar. Fikrimizcha, elektron murabbiylik dasturlarining ishlab chiqilishi boshlovchi o'qituvchilarning ta'lim olishi va mustaqil ta'lim olishini uzluksiz ta'minlaydi. U yangi o'qituvchining ta'limini uyga yaqinlashtirishga yordam beradi va har bir kishiga istalgan vaqtda malakali mutaxassisdan maslahat olish, yuzaga kelgan muammoning to'g'ri yechimini o'z vaqtida topish, natijada kasbiy kompetentlik darajasini oshirish imkoniyatini beradi. Mentorlik kouching, fasilitatsiya, maslahat berish va aloqalar tarmog'ini yaratishni o'z ichiga oladi. "O'z shogirdingizni bilim va tajriba bilan hayratda qoldirishingiz shart emas. Faqat ustoz shogirdning ruhini ko'tarib, uni rag'batlantirib, o'z ishiga bo'lgan ishtiyoqini u bilan baham ko'rishi kerak" [6].

Murabbiy yosh o'qituvchi bilan maslahatchi, xodim yoki murabbiy sifatida ishlayotganda maktabda quyidagi ish shakllarini qo'llashi mumkin:

Xorijiy tajribalar tahlili shuni ko'rsatadiki, ta'lim siyosati murabbiylik orqali yangi o'qituvchilarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan mamlakatlar ta'lim tizimini rivojlantirishda yuqori natijalarga erishgan.

Xorijda boshlang'ich sinf o'qituvchilarni tayyorlash dasturlari odatda quyidagi asosiy kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan:

O'qituvchilarni tayyorlash samaradorligini oshirish uchun turli xil innovatsion yondashuvlar qabul qilinadi, masalan:

Loyihaga yo'naltirilgan ta'lim: talabalar nazariyani o'qitishning haqiqiy amaliyoti bilan bog'laydigan amaliy loyihalarda qatnashadilar.

Texnologiyadan foydalanish: texnologiya ta'limni qo'llab-quvvatlash, tabaqalashtirilgan o'rganish imkoniyatlarini taqdim etish va fikr-mulohazalarni yaxshilash uchun ishlatiladi.

Maktablar bilan hamkorlik: talabalar tajriba va fikr-mulohazalarga ega bo'lgan tajribali o'qituvchilar rahbarligida maktablarda amaliyot o'tashadi.

Individual yondashuv: o'quv dasturlari talabalarning kuchli tomonlari, qiziqishlari va martaba maqsadlarini hisobga olgan holda individual ehtiyojlariga moslashtiriladi.

Tahlil va natijalar. Uzluksiz pedagogik ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajriba ijtimoiy ahamiyatga ega kasblar tizimida o'qituvchilik kasbining mavqeyini oshirish kabi muammolarni hal qilishni o'z ichiga oladi; pedagogika universiteti tarmog'ini optimallashtirish; oliy ta'limning ta'lim muhiti subyektlarining akademik harakatchanligini rivojlantirish; pedagogik kadrlar malakasini oshirishning birlashgan tizimi. Modernizatsiyaga misol sifatida Buyuk Britaniyadagi malaka oshirish dasturlari bo'lishi mumkin: maktabga asoslangan o'qituvchilarni tayyorlash dasturlari (School Centered Initial Teacher Training), tez marshrut deb ataladigan dasturlar (Fast Track Programs) [7]. Dunyoning turli mintaqalarida: Singapur, Kanada va Finlyandiyada o'qituvchilarni tayyorlashning eng samarali ta'lim modellari mavjud. O'rganilayotgan hodisaning analogi va uni idrok etishning soddalashtirilgan formati bo'lgan modelni tavsiflash uchun quyidagi tizim xususiyatlari olingan: mamlakatda pedagog kadrlar tayyorlash tizimining asosiy tamoyillari va yondashuvlari; o'qituvchilik mutaxassisliklariga abituriyentlarni tanlash tizimi; pedagogik kadrlar tayyorlash mazmunining umumiy tavsifi; ta'lim natijalariga qo'yiladigan talablar (malakaviy komponent); malaka oshirish shakllari (pedagoglarni kasbiy qayta tayyorlash va malakasini oshirish).

Oliy o'quv yurtida o'qituvchilarni tayyorlashga yangi yondashuvlarni ishlab chiqishda o'quv jarayoniga boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasi darajasini oshirishga qaratilgan interfaol o'qitish usullarini joriy etish zarur. Boshlang'ich sinf o'qituvchisini tayyorlash jarayonida quyidagi metod va usullardan foydalanish maqsadga muvofiqdir:

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishning muhim usullaridan biri bu maktabda ijodiy, individual uslubni shakllantirishni nazarda tutuvchi innovatsion faoliyatga nazariy va amaliy tayyorgarlik darajasini oshirishdir. Shu munosabat bilan universitetning o'quv jarayonida talabalarning tadqiqot va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish alohida o'rin tutadi. Aynan shu ish bo'lajak o'qituvchilarda zamonaviy maktab nazariyasi va amaliyotidagi yangiliklarni ko'ra bilish, maktab oldida turgan muammolarning nostandart yechimlarini izlash va ularni amalga oshirish bosqichiga olib chiqish qobiliyatini shakllantirish imkonini beradi. Bunday ishlarni tashkil etish tizimi bosqichma-bosqich yondashuvni (tadqiqot ko'nikmalarining murakkabligi sababli), shuningdek, o'quv rejasining barcha fanlarini o'rganish, ilmiy-tadqiqot va ijodiy loyihalarni amalga oshirish, kurs ishlari va bitiruv malakaviy ishlarni yozishda tadqiqot ko'nikmalarini shakllantirishdan talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatida ishtirok etishiga o'tishni talab qiladi. Bunday ishlarni tashkil etish shartlaridan biri bo'lajak o'qituvchilarning individual xususiyatlarini o'rganish va ularni ta'lim-tarbiya jarayonida hisobga olish imkoniyatlarini o'rganish muammosidir. Tabiiyki, bunday tizimni boshqarish maxsus dastur ishlab chiqish, shuningdek, iqtidorli talabalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi uchun individual dasturlarni amalga oshirishni talab qiladi.

Xulosa. Ilg'or xorijiy tajriba bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashga yondashuvni o'zgartirish zarurligini ko'rsatmoqda. Ularda doimiy ravishda kasbiy mahoratni oshirish, o'zgaruvchan sharoitlarga moslashish va innovatsiyalarni joriy etishga qaratilgan o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasini rivojlantirish muhimdir. Kelgusida raqobatbardosh va samarali ta'lim tizimini yaratish uchun ilg'or tajribalarni mamlakatimiz pedagog kadrlar tayyorlash tizimiga integratsiyalashga e'tibor qaratish hamda seminarlar, konferensiyalar va boshqa ta'lim tadbirlarida ishtirok etish orqali o'qituvchilik amaliyotini takomillashtirishga ko'maklashish zarur. Shuningdek, yana bir muhim jihat – bo'lajak o'qituvchilarda yetakchilik qobiliyatini shakllantirishdir. Bu ularga maktabda ishni samarali muvofiqlashtirish, ota-onalar va o'quv jarayonining boshqa ishtirokchilari bilan o'zaro hamkorlik qilish, o'quvchilarning iste'dodlarini rivojlantirish va shaxsiy rivojlanishiga ko'maklashish imkonini beradi. Ushbu tajribalarni o'z ta'lim tizimimizda qo'llash, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kompetentligini

oshirishga katta yordam beradi. Har bir mamlakatning yondashuvlari o'zining xususiyatlariga ega bo'lib, ularni o'z sharoitlarimizga moslashtirish va joriy qilish mumkin.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. <https://lex.uz/docs/-4749364>
2. 12-b. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti: Darslik. - T.: Sano-standart, 2017.
3. <https://lex.uz/ru/docs/-4526545?ONDATE=12.07.2024>
4. Богомолова, Е.В. Зарубежный опыт подготовки преподавателей.- Рязань: Рязанский государственный университет, 2006. - С.220.
5. Конституция Республики Узбекистан <https://constitution.uz/ru/site/search?q=%D0%BE%D0%B1&page=5>
6. Коучинг в обучении: практические методы и техники / Э. Парслоу, М. Рэй. - СПб.: Изд-во Питер, 2003, 91-с.
7. Петрова В.И. Компаративный анализ систем подготовки педагогических кадров в современном мировом образовательном пространстве // Современные проблемы науки и образования. 2015. № 1-1. [Электронный ресурс]. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=17209>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/7 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).